

Litteratur

Kommenteret bibliografi

Bøger

Frankl, Viktor E.: *Psykologi og eksistens*, København, Gyldendal. 1959.

Et af de mest berømte Holocaust-vidnesbyrd. Her fremsætter Frankl den teori, at midlet til at overleve i lejrene var, at man kunne skabe mening midt i galskaben. Kunne man i mørket finde en idé, noget at leve for, så havde man chancen for at kunne overvinde umenneskeliggørelsen.

Klemperer, Victor: *Jeg vil aflægge vidnesbyrd til det sidste 1933-1945*, København, Gyldendal. 2003. Klemperer var professor i fransk i Dresden ind til nazisterne fyrede ham, fordi han var jøde. Klemperer undslap deportationerne pga. sin ariske kone. Vidnesbyrdet er et enestående dokument. Dag for dag noterer Klemperer i sin dagbog, hvorledes det tyske folk forholder sig til de forbrydelser der finder sted lige uden foran deres egen dør.

Kuznetsov, Anatoly: *Babi jar*, København, Grafisk forlag. 1967.

Kuznetsov var hverken jøde eller direkte vidne til den massehenrettelse, der fandt sted lidt udenfor Kiev i 1943, men han lader mange vidner komme til orde, som gennem hans pen aflægger vidnesbyrd.

Wilkomirski, Benjamin: *Brudstykker*, København, Forum. 1996.

Binjamins barndomserindringer blev først modtaget som et af de mest troværdige vidnesbyrd om Holocaust, lige til det kom frem, at det meste var opdigtet. Bogen er et fremragende eksempel, når det gælder den vanskelige diskussion af fakta og fiktion i forbindelse med Holocaust-vidnesbyrd.

Agamben, Giorgio: *Remnants of Auschwitz. The Witness and the Archive*. New York, Zone. 1999.

Et ofte citeret værk, som har skabt fornyet interesse blandt litteraturforskere for Holocaust og vidnesbyrdslitteraturen. I værket hævdes at det sande vidnesbyrd ikke kan eksistere, eftersom de sande vidner var dem, som omkom i gaskamrene.

Engdahl, Horace (red.): *Witness Literature. Proceedings of the Nobel Centennial Symposium*. Singapore, World Scientific Publishing. 2002.

Antologi med en række bidrag som angår vidnesbyrdlitteraturen mere bredt. Her er bidrag lige fra Rumænien under Ceausescu til forbrydelser mod menneskeheden i Kina. Indeholder en fin introduktion af Horace Engdahl med gode iagttagelser af vidnesbyrdlitteraturens egenskaber.

Felman, Shoshana & Laub, Dori: *Crises of Witnessing in Literature, Psychoanalysis, and History*. New York, Routledge. 1991.

Om det at være vidne til historiske begivenheder, særligt i forhold til Holocaust, og stå tilbage med behovet for at fortælle sin historie. Om det at aflægge vidnesbyrd og relationen mellem vidnet og

modtageren for denne fortælling. Bogen udmærker sig ved også at indeholde analyser af vidnet som litterær figur generelt og litteratur kritik.

Hartman, Geoffrey: *The Longest Shadow*. Indiana University Press. 1996.

Hartman skriver i indledningen, at omfanget af litteratur om Holocaust, efter en langsom start, nu er eksploderet. Folkedrab er kommet på bestsellerlisterne og med så mange museer, monumenter og udgivelser, som har set dagens lys de seneste årtier, risikerer vi at fetisjere Holocaust og skabe en døds kult. Ikke desto mindre er det afgørende, at vi aldrig ophører med at beskæftige os med folkedrab af enhver art.

Iversen, Stefan: "Mass-klo, Matisklo. Om vidnesbyrdets litteratur", i Iversen, Stefan (et al.), *Ophold. Giorgio Agambens litteraturfilosofi*. København, Akademisk. 2003.

God introduktion (på dansk) til vidnesbyrdlitteraturen som er meget inspireret af Agamben.

Langer, Lawrence: *The Holocaust and the Literary Imagination*. New Haven and London, Yale University press. 1975.

Et af de første værker som beskæftiger sig med vidnesbyrdlitteraturen som litteratur, og ikke kun som juridiske vidnesbyrd.

Levi, Primo: *De druknede og de frelste*. København, Forum. 1992.

Et vigtigt og meget citeret værk på et let tilgængeligt sprog, som opsummerer Levis refleksioner over Holocaust.

Levi, Primo: *Samtaler og interviews 1963-1987*. København, Forum. 2003.

Indeholder en lang række interviews, som udgør et vigtigt supplement til Levis forfatterskab. I disse interviews reflekterer Levi eksempelvis over konflikten mellem fiction og fakta i vidnesbyrdet.

Steiner, Georg: *Language and Silence*. New York. 1966.

En klassiker inden for vidnesbyrdforskningen. Er fortrinsvis optaget af det usigelige, dvs. tavshedsæstetikken.

Young, James E.: *Writing and Rewriting the Holocaust. Narrative and the Consequences of Interpretation*. Bloomington, Indiana University Press. 1988.

Young fokuserer på vidnesbyrdets ideologi, og kommer frem til den konklusion, at mange vidnesbyrd ikke bare dokumenterer hvad der skete, men også hvorfor vidnet handlede som det gjorde – eller netop ikke handlede. Flere jødiske vidnesbyrd er samtidig vidnesbyrd om at deres passivitet skyldtes, at de indskrev Holocaust i deres jødiske lidelseshistorie, som jo har ”lært” dem, at det er jødernes guddommelige opgave at udholde lidelse.

Øhrgaard, Per: “Auschwitz og litteraturen. Spredte tanker om et kompakt emne”, i Rösing, Lilian Munk (red.), *Det onde i litteraturen*. København, Akademisk. 2003.

God introduktion til fortrinsvis tyske forfatteres beskæftigelse med Holocaust.

Artikler

Kertész, Imre: "Det landsforviste sprog I og II", to kronikker i *Politiken* (d. 9. & 10. December). 2002.
I disse kronikker skitserer Kertész meget kort en poetik for sit eget forfatterskab.

Thurah, Thomas: "Rædsel og stil. Om holocaust-litteraturen og dens kunstfærdighed", i *KRITIK* nr. 157. København, Gyldendal. 2002.
Glimrende introduktion til de mere æstetiske aspekter af vidnesbyrdet.